

■ TEKSTI: ILKKA VIRTANEN

”Kun joukkoja käytetään massoittain, ne leviävät laajalle alueelle, jolloin korvat eivät kuule selvästi eivätkä silmät näe kirkkaasti. Siksi upseerit ja miehistö määrätään etenemään tai vetäytymään lipuilla ja viireillä annettavien merkkien mukaan ja liikkumaan tai pysähtymään kellojen ja rumpujen antamien merkkien perusteella. Näin rohkeat eivät etene yksin eivätkä pelkurit pakene.”

■ Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta r.f.:n lippu.

Kiltalippu

kantaa monisatavuotista perinnettä

Näin luonnehti kiinalainen sotapäällikkö **Sun Tzu** 2 600 vuotta sitten kirjoittamassaan teoksessa *Sodankäynnin taito* sitä suurta merkitystä, mikä lipuilla ja viireillä sekä rummuilla ja soittimilla oli sotajoukkojen merkinannossa ja johtamisessa. Vastaavalla tavalla jo muinaisen Egyptin kauppa-alukset ja antiikin Kreikan laivat käyttivät lippuja sekä tunnuksinaan että merkinantoihinsa.

VALTIOLLISTEN järjestelmien kehityessä liput tulivat käyttöön myös siviilihallinnossa. Samalla lipun merkitys merkinannossa ja johtamisessa väheni, lipusta tuli ennen kaikkea valtiollisen tai sotilaallisen yksikön tunnusmerkki, johon yleensä liit-

tyi vahva yksikön toimintamuodosta ja -paikasta johtuva arvolutaus. Lipusta tuli tätä kautta tärkeä yksikön perinnettä säilyttävä ja välittävä symboli. Tässä kirjoituksessa tarkastelen edustamani killan, Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta r.f.:n, lipun yli 300 vuoden taakse ulottuvaa perinnettä.

KAUPUNKIEN porvareiden oli jo keskiajalta lähtien pitänyt huolehtia kaupunkien turvallisuuden takaavista toimenpiteistä. Vuonna 1619 annetulla kuninkaan määräyksellä kaupunkeihin tuli perustaa porvariskaartit, joiden toimintaan ja varustamiseen jokaisen täysi-ikäisen porvarin tuli osallistua. **Armas Luukko** kutsuu tätä velvollisuutta *Vaasan historian*

I osassa (vuodet 1606–1721) kunnalliseksi asevelvollisuudeksi. Vaasan porvariskaartista on ensimmäinen kirjallinen maininta v. 1648. Heti seuraavana vuonna se sai seremoniallisen kunniatehtävän vastaanottaessaan paraatikatselmuksessa kreivi **Pietari Brahen** tämän vieraillessa Vaasassa. Kaarti oli järjestäytynyt komppaniaksi.

PORVARISKAARTILLA oli oma lippu jo 1600-luvulla. Lipun syntyvaiheista tai ulkomuodosta ei ole kuitenkaan säilynyt jälkipolville tietoja. Luukon ja Vaasan varuskunnan historian kirjoittaneen **Stig Roudasmaan** mukaan tiedetään vain, että lipun ovat hävittäneet tai vieneet mukanaan venäläiset sotilaat, jotka suuren Pohjan

sodan jälkeisenä isonvihan aikana 1714–1721 miehittivät Vaasaa ja Pohjanmaata.

1700-LUVULLE tultaessa kaupungin väkiluku oli kasvanut niin paljon, että samassa suhteessa porvarien määrän kanssa kasvanut kaarti edellytti sen jakamista kahteen komppaniaan. Toista komppaniaa varten tilattiin myös lippu (vanha lippu oli edelleen käytössä). Lipun suunnitteli isokyröläissyntyinen Tukholmassa vaikuttanut taidemaalari ja -graafikko **Elias Brenner** v. 1703. Lippu luovutettiin porvariskaartille 1705. Lippuun oli käytetty $8 \frac{1}{4}$ kyynärää sinistä palttinaa. Lippu oli kaunis ja koristeellinen, keskuskuvio oli Vaasa-aiheinen ja ajan tavan mukaan maalattu, reunoja kiersi kullattu koriste. Pohjanmaan museossa on lippua kuvaava akvarelli.

UUDELLA lipulla oli lähes yhtä kolko kohtalo kuin ensimmäisellä lipulla. Vaikka porvariskaartit eivät yleensä osallistuneet sodankäyntiin oman kaupunkinsa ulkopuolella, niin Vaasan porvariskaarti oli kuitenkin mukana komppanian vahvuudella (120 miestä) Napuen onnettomasti päättyneessä taistelussa v. 1714. Miehistä lähes 100 sai surmansa tai joutui

■ Kamppailu Vaasan porvariskaartin lipusta Napuen taistelussa 19.2.1714, Emil Wikströmin pronssireliefi Pohjanmaan museon ovissa.

■ Elias Brennerin v. 1703 suunnitteleman Vaasan porvariskaartin lipun kopio vuodelta 1918 (Pohjanmaan museo).

vangiksi. Uusi lippu joutui venäläisten haltuun. Nämä veivät sen mukanaan, ja lippu kuuluu nykyisin Pietarin tykistömuseon kokoelmiin. Pohjanmaan museon jyrkeissä ovissa olevista **Emil Wikströmin** pronssireliefeistä yksi kuvaa Vaasan porvariskaartin taistelua Napuella venäläisjoukkoja vastaan. Porvariskaartin lippu on reliefissä keskeisellä paikalla ja sen tunnusmerkit ovat selvästi näkyvissä.

POHJANMAAN MUSEON kokoelmiin kuuluu myös Napuella menetetyt lipun mukaan tehty kopio (kiitän Pohjanmaan museon **Kaj Höglundia** saamistani porvariskaartin lippua koskevista tiedoista). Lipun ovat valmistaneet oululaiset naiset vapussodan alussa, ja se on luovutettu 3.2.1918 Vasa Skyddskårille ”oululaisten kiitoksena vapauttajilleen”. Lippu on vaaleansinistä silkkiä ja brodeerattu. Keskellä on kullanuskea Vaasain lyhde ympärillään tammenlehväsepele, alhaalla ja sivuilla kolme kreivillistä kruunua. Alakulmissa on kolme ranskalaista liljaa, yläkulmissa kolme ristiä ja ylinnä teksti Benignitate Fundatoris. Lippu on kiinnitetty mustaan tankoon. Lippu on haalistunut ja mel-

Benignitate Fundatoris

■ Vasa Skyddskårin lipun lippupiirros (Kansallisarkiston suojeluskuntalippujen lippupiirroskokoelma).

kein valkoinen. Lipun ulkonäkö ja kuvaus vastaavat täysin (kangasmateriaalia lukuun ottamatta) Brennerin Vaasan porvariskaartille suunnittelemaa lippua.

VASA SKYDDSKÅRIN lippu tuli siis olemaan porvariskaartin lipun mukainen. Tämä käy hyvin ilmi mm. Kansallisarkiston suojeluskuntalippujen lippupiirroskokoelmasta, joka sisältää Vasa Skyddskårin lipun lippupiirroksen. Museoviraston kuvassa vuodelta 1919 nähdään myös suojeluskunnan lippu Vaasan kirkon puistossa.

ÖSTERBOTTENS Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustusilta on perustettu v. 1981. Kilta on alueellinen kilta, jonka tehtäviin kuuluu keskeisesti maanpuolustukseen liittyvien perinteiden vaaliminen. Kilta sai oman lipun v. 1994, ja sen naulaus

■ Vasa Skyddskårin lippu Vaasan kirkon puistossa v. 1919 (Museovirasto).

suoritettiin killan vuosipäivänä Tammissunnuntaina 30.1.1994. Lippu noudattaa väritykseltään ja kuvioinniltaan Vaasan porvariskaartin lippua,

välillisesti siis myös Vasa Skyddskårin lippua. Lippu on materiaaliltaan vaaleansinistä pellavapalttinaa, mahdollisesti siis samaa kuin alkuperäinen porvariskaartin lippu.

KAIKISSA kuvailemissani lipuissa on latinankielinen teksti Benignitate Fundatoris. En ole kirjallisista lähteistä löytänyt tälle suomenkielistä vastinetta. Käännyin siksi suojeluskuntaperinteen parissa työskentelevän ja latinaa harrastavan ystäväni varatuomari **Timo Merilahden** (Varsinais-Suomen Maakuntasäätiö) puoleen suomennoksen löytämiseksi. Merilahi piti täsmällisen suomennoksen löytämistä hankalana. Fundatoris on genetiivi sanasta fundator (perustaja). Kirkon ja uskonnon vaikutusvalta 300 vuotta sitten huomioon ottaen se voisi tarkoittaa jopa Luojaa. Benignitate on ablatiivimuoto sanasta benignitas (lempeys, suopeus, anteliaisuus, hyväntahtoisuus). Tekstin merkitys voisi näin hyvin olla Luojan hyväntahtoisuudella tai Luojan avulla.

POHJANMAAN Maanpuolustuskilta tuo lipullaan esiin vanhaa maanpuolustusperinnettä, kun lippu on esillä eri juhlatapahtumissa. Vuosipäivänään kilta järjestää alueen maanpuolustusjärjestöjen yhteisen Tammisunnuntain juhlan. Osana juhallisuuksia Kasarmintorin Perinnetuomurille lasketaan havuseppele. Tilaisuudessa on mukana Suomen lipun ja killan oman lipun lisäksi n. 20 maanpuolustusjärjestön lippua. Puolustusvoimien lippujuhlapäivänä kilta laskee laakeriseppeleeseen Vaasan kaupungintalon portaikon ylätasanteella sijaitsevalle marsalkka **Mannerheimin** ratsastajapatsaalle. Suomen ja killan liput ovat kunniavartiossa. Killan lippu on mukana kaikissa kansallisten juhlapäivien yhteydessä muodostettavissa lippulinnoissa. Killan lippu tuo näin tervehdyksen nykypäivään yli 300 vuotta jatkuneesta maanpuolustustyöstä.